

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи антропології

Освітня програма «Історія та археологія»
(перший (бакалаврський) рівень)

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні
кафедри етнології і археології
Протокол № 1 від “29” серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи антропології
Викладач (-і)	Кочкін Ігор Тарасович
Контактний телефон викладача	+38 098 318 27 44
Е-mail викладача	kochkin.i@ukr.net
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки. 2.1. Обов'язкові дисципліни 2.1.1. Теоретична підготовка
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	вівторок, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до курсу	
<p>У сучасному світі важливим є розуміння рівноцінності усіх людей на Землі, незалежно від кольору шкіри та місця проживання. Також важливим є розуміння історії зміни людського організму від найдавніших часів і до появи сучасної людини.</p> <p>Навчальна дисципліна «Основи антропології» дає можливість майбутнім науковцям зрозуміти основні тенденції палеоантропологічних та соматологічних досліджень, ознайомитись з особливостями антропологічного складу населення України та світу від найдавніших часів і до наших днів, проблемами расогенезу.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 03 Гуманітарні науки, спеціальністю 032 «Історія та археологія» з курсу «Основи антропології»; розширення та поглиблення знань студентів про теоретико-методичні основи антропологічних досліджень; вивчення проблем мінливості людського організму в просторі і часі, а також ознайомлення з факторами, які впливають на цю мінливість; висвітлення особливостей методики антропологічних досліджень, зв'язків з суміжними навчальними дисциплінами, зокрема з давньою історією України, археологією; розвиток аналітичного мислення, пізнавальної самостійності, активності як важливих компонентів у розвитку особистості.</p> <p>Завдання курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування у студентів системи теоретичних і практичних знань про палеоантропологічні та соматологічні дослідження; – формування умінь застосування методів, прийомів, форм проведення антропологічних досліджень; 	

- оволодіння вербальними і невербальними формами вивченого матеріалу;
- забезпечення майбутніх науковців знаннями про антропологічний склад народів світу;
- застосування набутих знань, вмінь і навичок;
- збагатити словник майбутніх науковців антропологічними поняттями;
- ознайомити студентів з проблемами антропогенезу та расогенезу у сучасній науці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки;
- методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу;
- категоріально-понятійний апарат антропології;
- сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу;
- антропологічний склад народів світу;
- проблеми історичної антропології та антропологічний склад сучасного населення України;
- сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.

вміти:

- виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів;
- розрізняти історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ);
- обирати та використовувати сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології;
- володіти категоріально-понятійним апаратом антропології;
- використовувати нормативно-правову базу з питань охорони праці, організувати дотримання вимог безпеки праці при проведенні антропологічних досліджень.

4. Компетентності

Практична – здатність і готовність застосовувати знання у практичних ситуаціях (при створенні історичного, краєзнавчого музею, проведенні антропологічних досліджень) (С1).

Дослідницька – здатність і готовність аналізувати та моделювати стан та розвиток історичних процесів, планувати і реалізувати різні форми науково-дослідницької діяльності, пов'язані з вивченням антропології (С2).

Організаційна – здатність і готовність вести самостійний пошук, добір та опрацювання інформації антропологічних джерел і літератури у фахових періодичних виданнях, базах даних, онлайн ресурсах тощо; знання різних видів антропологічних джерел (С4).

Контрольна – здатність і готовність здійснювати перевірку достовірності фактів, інформаційних повідомлень, інноваційних підходів щодо вивчення антропологічного складу населення України та світу (С5).

Діагностична – володіння історичними знаннями, теорією та методологією (підходами, принципами і методами) розпізнавання проблеми, виявлення характерних ознак ситуації; застосування цих методів та принципів, аналіз соціальних об'єктів, процесів, ситуацій, проблем, випадків, що розпізнають деформації та встановлюють їх причини (С7).

Інформаційно-аналітична – здатність інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і використовувати отриману інформацію в контексті дослідницького завдання або проблеми, що вирішується; співставляти і використовувати в історичному дослідженні антропологічну періодизацію; здатність критично аналізувати джерела історичної інформації; здатність виокремлювати спільне і відмінне в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів щодо вивчення антропологічного складу населення України та світу (С8).

Комунікативна – здатність використовувати в професійній діяльності усне та писемне мовлення державною та іноземними мовами; ефективно брати участь у різних формах наукової комунікації; брати участь у дискусіях з питань, пов'язаних з антропологією (С9).

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семе-стр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1-й семестр	032 «Історія та археологія»	I курс	Нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін викона-
------------	---------------	------------	----------------	-------------	----------------

					ННЯ
<p>Тема 1. Вступ до антропології.</p> <p>1. Предмет і завдання антропології.</p> <p>2. Зародження антропологічних знань в античну добу і часи середовіччя.</p> <p>3. Розвиток антропології у XVIII – на початку XIX ст.</p> <p>4. Зарубіжна антропологія у XX ст. Розвиток української антропології у XIX – XX ст.</p> <p>Самостійна робота: ознайомлення з науковою діяльністю Федора Вовка.</p>	<p>Лекція (2 год.), Практичне заняття(2 год.), Самостійна робота (10 год.)</p>	<p>1.Алексеев В.П. Историческая антропология. М., 1979.</p> <p>2. Зиневич Г.П. Человек изучает человека. К., 1988.</p> <p>3. Сегеда С.П. Антропологічні погляди Федора Вовка й сучасна наука. <i>Наука і суспільство</i>. 1990. № 3.</p> <p>4. Франко А.Д., Франко О.Е. Федор кондратьевич Вовк (Волков): Биографический очерк. <i>Советская этнография</i>. 1989. № 1.</p> <p>5. Сегеда С.П. Антропология. К., 2001.</p> <p>6. Юрій М.Ф. Антропология. К., 2008.</p>	<p>Вивчення основних антропологічних термінів, методик дослідження.</p>	5\5	Протягом семестру
<p>Тема 2. Методологічні засади і головні напрямки палеоантропологічних досліджень.</p> <p>1. Визначення біологічного віку людини за черепом і кістками скелету.</p> <p>2. Визначення статі людини за черепом і</p>	<p>Лекція (2 год.), Практичне заняття(2 год.), Самостійна робота (10 год.)</p>	<p>1.Сегеда С.П. Антропология. К., 2001.</p> <p>2. Юрій М.Ф. Антропология. К., 2008.</p> <p>3. Алексеев В.П., Дебец Г.Ф. Краниометрия: Методика антропологических исследований. М., 1964.</p> <p>4. Алексеев В.П. Остеометрия: Методика антропологических исследований. М., 1966.</p> <p>5. Зубов А.А. Одонтология: Методика антропологических исследований. М.,</p>	<p>Вивчення основних методик палеоантропологічних досліджень.</p>	5\5	Протягом семестру

кістками скелету. 3. Реконструкція обличчя людини за черепом. Самостійна робота: опрацювання методу дослідження М.М. Герасимова.		1968.			
Тема 3. Методика соматологічних досліджень. Соматоскопічні дослідження. 1. Методи визначення ознак волосяного покриву, кольору шкіри, очей, волосся. 2. Методика дослідження будови голови та обличчя. 3. Методика дослідження морфології тіла. 4. Дерматогліфічні характеристики. Варіації дерматогліфічних ознак серед населення земної кулі. 5. Гематологічні ознаки як джерело антропологічної інформації.	Лекція(2 год.), Практичне заняття(2 год.), Самостійна робота(10 год.)	1. Сегеда С.П. Антропология. К., 2001. 2. Юрій М.Ф. Антропология. К., 2008. 3. Морфология человека. М., 1983. 4. Чебоксаров Н.Н., Чебоксарова И.А. Народы, расы, культуры. М., 1971. 5. Расы и общество. М., 1982.	Індивідуальні завдання: Проведення дерматогліфічного дослідження – опрацювання власних пальцевих відбитків, визначення типів пальцевих узорів, визначення дельтового індексу.	5\5	Протягом семестру
Тема 4. Актуальні проблеми антропогенезу	Лекція (2 год.), Практичне	1.Алексеев В.П. Становление человечества. М., 1984.	Індивідуальні завдання:	5\5	Протягом семестру

<p>і расогенезу. 1. Місце людини у природі. 2. Проблема грані між людиною і твариною. 3. Сучасна наука про прабатьківщину людства. 4. Рушійні сили антропогенезу. 5. Соматологічні ознаки населення земної кулі. Самостійна робота: Характеристика архантропів, палеантропів і неантропів.</p>	<p>заняття(4 год.), Самостійна робота(10 год.)</p>	<p>2.Алексеев В.П. Историческая антропология и этногенез. М., 1989. 3. Морфология человека. М., 1983. 4. Чебоксаров Н.Н., Чебоксарова И.А. Народы, расы, культуры. М., 1971. 5. Расы и общество. М., 1982.</p>	<p>1. Створення на контурній карті світу ареалів розселення основних рас людства.</p>		
<p>Тема 5. Антропологічний склад давнього населення України. 1. Палеоантропология про населення кам'яного віку в Україні. 2. Стародавнє населення України доби раннього металу. 3. Скіфи і сармати: антропологічні дані. 4. Населення України у I тис. н. е. 5. Антропологічне характеристика населення</p>	<p>Лекція (2 год.), Практичне заняття(6 год.), Самостійна робота (10 год.)</p>	<p>1. Кондукторова Т.С. Антропология древнего населения Украины. К., 1972. 2. Кондукторова Т.С. Антропология населения Украины мезолита, неолита и эпохи бронзы. М., 1973. 3. Зиневич Г.П. Очерки антропологии Украины. К., 1967. 4. Гохман И.И. Население Украины в эпоху мезолита и неолита (антропологический очерк). М., 1966. 5. Алексеева Т.И. Этногенез восточных славян по данным антропологии. М., 1973.</p>	<p>Індивідуальні завдання: 1. Підготовка карти знахідок палеоантропологічних матеріалів кам'яного віку на території України.</p>	<p>5\5</p>	<p>Протягом семестру</p>

<p>Київської Русі. 6. Антропологічна характеристика населення України епохи пізнього середньовіччя. Самостійна робота: Населення черняхівської і салтівської культур.</p>					
<p>Тема 6. Антропологічний склад сучасного населення України. 1. Антропологічні області України. Характеристика антропологічних ознак. 2. Одонтологічні та дерматогліфічні дослідження українського народу. 3. Результати гематологічних досліджень сучасного населення України.</p>	<p>Лекція (2 год.), Практичне заняття(2 год.), Самостійна робота (10 год.)</p>	<p>1. Данилова Е.И. Гематологическая типология и вопросы этногенеза украинского народа. К., 1971. 2. Дяченко В.Д. Антропологічний склад українського народу. К., 1965. 3. Сегеда С.П. Антропологічний склад українського народу (спроба комплексного аналізу). <i>Народознавчі зошити</i>. 1998. Ч. 2. С. 113-128. 4. Сегеда С.П. Антропологія. К., 2001. 5. Юрій М.Ф. Антропологія. К., 2008.</p>	<p>Індивідуальні завдання: Складання таблиці «Порівняльна характеристика сучасного населення України».</p>	<p>5\5</p>	<p>Протягом семестру</p>

6. Система оцінювання курсу

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу. Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття (максимально 30 балів), балу за індивідуальну роботу (10 балів - заповнення контурної карти, порівняльних таблиць, дослідження пальцевих відбитків і 10 балів - за захист реферату) і бал за контрольну роботу (50 балів) та в сукупності складає максимально 100 балів.</p>
--	---

Вид контролю	Поточний контроль	Індивідуальна робота (заповнення контурної карти, порівняльних таблиць, дослідження пальцевих відбитків)	Індивідуальна робота (захист реферативної роботи)	Контрольна робота	Підсумкова оцінка у 100-бальній шкалі
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	30	10	10	50	100

При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:

Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок

Приклад обрахунку підсумкової оцінки за семінарські (практичні) заняття:

З навчальної дисципліни студент протягом семестру отримав 4, 4, 3. Підсумкова оцінка за семінарські заняття за семестр складає: $(4+4+3) : 3 = 3,66667 \approx 3,67$.

Підсумковий бал за семінарські заняття (максимально 30 балів) – підсумкова оцінка за семінарські заняття, помножена на коефіцієнт 6, заокруглена до цілого (наприклад, якщо підсумкова оцінка за семінарські заняття 3,67, то підсумковий бал за семінарські заняття буде становити $3,67 \times 6 = 22,02 \approx 22$ бали);

Бал за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) – бали за виконані індивідуальні (заповнення контурної карти на знання розселення основних рас населення землі, дослідження пальцевих відбитків, заповнення порівняльних таблиць) завдання та за захист реферативної роботи – підготовка студентом доповіді у формі реферату про відомих антропологів України та зарубіжжя;

Бал за контрольну роботу (максимально 50 балів). Написання підсумкової контрольної роботи, яка оцінюється в 50 балів.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю –

забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру.

Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:

- виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу, що вивчається;
- визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення;
- виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи;
- стимулювати інтерес студентів до предмета і їх активність у пізнанні.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усний аналіз поставлених питань;
- вибіркоче усне опитування «з місця»;
- дискусійне обговорення питань;
- індивідуальне розв'язування практичних завдань, проблемних запитань чи завдань;
- фронтальне стандартизоване опитування за картками, тестами протягом 5-10 хв;
- письмова (до 30 хв.) самостійна робота по варіантах тощо.

❖ Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)

- **Оцінка «п'ять»** ставиться, якщо студент(ка) знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія,

краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи науковця; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної антропологічної науки, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом, володіє просторовою компетенцією. Досконало використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Виявляє спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнопонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); обирає та використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.

- **Оцінка «чотири»** ставиться, якщо студент(ка) знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніометрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Має знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними науковими працями з антропології, науковими концепціями, та, в деякій мірі вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Достатньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре володіє просторовою компетенцією. У деякій мірі аналізує антропологічні джерела. Здатний (на) використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Може об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології. Достатньо самостійно вміє виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнопонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); обирає та використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології. Однак, при відповіді допускає незначні помилки.

- **Оцінка «три»** ставиться, якщо у студента (ки) є не повністю розуміння та інтерпретування вивченого матеріалу із дисципліни «Основи антропології». Посередньо знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних

антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними антропологічними науковими працями, науковими концепціями, та, не вмів їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. Посередньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Не може об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології.

– **Оцінка «два»** ставиться, якщо у студента (ки) не знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Відсутні елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними науковими антропологічними працями та не вмів їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає антропологічну термінологію (до 25%); не вмів систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати антропологічний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не вмів виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; не розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); не використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.

Критерії оцінювання контрольної роботи

❖ **30+20=50 балів (максимальна кількість)**

Тести на знання антропологічної термінології (1 правильна відповідь – 1 бал).

20 тестів = 20 балів (максимальна кількість)

3 теоретичні завдання максимальна кількість 30 балів (по 10 балів за кожне питання)

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень за теоретичне завдання
1-4	<p>Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) відсутнє розуміння та інтерпретування вивченого матеріалу із дисципліни «Основи антропології». Відсутні елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними науковими антропологічними працями та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає антропологічну термінологію (до 25%); не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати антропологічний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не вміє виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; не розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); не використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.</p>
5-6	<p>Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є не повністю розуміння та інтерпретування вивченого матеріалу із дисципліни «Основи антропології». Посередньо знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними антропологічними науковими працями, науковими концепціями, та, не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. Посередньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Не може об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології.</p>

	7-8	<p>Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) розуміє та інтерпретує вивчений матеріал із дисципліни «Основи антропології». Знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Має знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з вітчизняними і зарубіжними науковими працями з антропології, науковими концепціями, та, в деякій мірі вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Достатньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре володіє просторовою компетенцією. У деякій мірі аналізує антропологічні джерела. Здатний (на) використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Може об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології. Достатньо самостійно вміє виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); обирає та використовує сучасні теорії, методологічні</p>	
--	-----	---	--

	9-10	<p>Оцінка «п'ять» ставиться студенту, коли розуміє та інтерпретує вивчений матеріал із дисципліни «Основи антропології». студент(ка) знає теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки; методи палеоантропологічних досліджень (краніометрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу; категоріально-понятійний апарат антропології; сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу; антропологічний склад народів світу. Виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи науковця; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної антропологічної науки, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом, володіє просторовою компетенцією. Досконало використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у науковій діяльності. Виявляє спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); обирає та використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.</p>	
Вимоги до індивідуальної роботи	<p>Індивідуальна робота є видом поза аудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Індивідуальна робота з курсу «Основи антропології» – це вид навчально-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності та креативності. Мета індивідуальної роботи – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності, наочне відображення результатів творчо-пошукової діяльності та прилюдна презентація.</p> <p>Індивідуальна робота дисципліни складається із кількох блоків (<i>максимально 10 балів</i>): дослідження пальцевих відбитків, заповнення контурної карти на рівень знання розселення основних рас населення землі, складання порівняльної таблиці про антропологічні області України; захист реферативної роботи (<i>максимально 10 балів</i>) – захист наукової роботи про відомих антропологів України та зарубіжжя. Разом <i>20 балів</i>.</p>		

❖ Критерії оцінювання індивідуального завдання	
Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1-4	Кейс виконаний незадовільно, оскільки студент відтворити його зміст самостійно не може, відповідь недолуга, із значними помилками. захист кейсу спрощений, із значними помилками. Не здійснював (ла) пошук інформації. Відсутня будь-яка аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати наявний матеріал для наукової роботи. ІКТ використано недоречно. Не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.
5-9	Кейс виконано задовільно. Студент може репродуктивно відтворити змісту кейсу, однак у його відповіді є помилки. Відсутні окремі складові кейсу. Може використати наявний у кейсі матеріал, але його зміст не достатній; відповідь не чітка і спрощена. По-середньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом. Не може переконливо аргументувати. Вміє організовувати пошук антропологічної інформації, але не може її критично проаналізувати. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи науковця.
10-14	Кейс виконаний добре. Помилки під час захисту робіт незначні. Є самостійні висновки на основі сформованих ціннісних орієнтирів і принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонуються певні методи і способи вивчення антропології в школі, що дозволяє в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання проблем; аргументація є, але не повна (75%). Вміє працювати з вітчизняними і зарубіжними науковими антропологічними дослідженнями. Достатньо знає антропологічну термінологію, володіє понятійним апаратом. Здатний(на) використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може об'єктивно аналізувати праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології. Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у роботі підготовки і захисту кейсу в межах етики професійних взаємин, застосовує оптимальну стратегію під час захисту, чітко дає відповіді на запитання однокласників; може приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Демонструє на достатньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в наукових установах, музеях. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.

	15 -20	<p>Кейс виконаний відмінно. Студент демонструє володіння антропологічною термінологією, вітчизняними і зарубіжними науковими доробками з даної проблеми на основі захисту кейсу, ставити під сумнів усталені погляди, спростовувати стереотипи, при захистах використовує значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні. Підготовлений у кейсі матеріал здатен використати на практиці; відповідь чітка і завершена. Досконало використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Об'єктивно аналізує праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблемних питань антропології, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію антропологічної інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки кейсу. Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Бере активну участь у кейсі на всіх етапах його підготовки в межах етики професійних взаємин, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі; приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Виявляє спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів; розрізняє історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ); обирає та використовує сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.</p>	
Семінарські заняття	Тема 1. Історія розвитку антропології як науки	2	
	Тема 2. Палеоантропологічні дослідження.	2	

	<p>Тема 3. Методика соматологічних, дерматогліфічних і гематологічних досліджень.</p>	2	
	<p>Тема 4. Актуальні проблеми антропогенезу.</p>	2	
	<p>Тема 5. Варіації антропологічних ознак серед населення земної кулі.</p>	4	
	<p>Тема 6. Антропологічний склад давнього населення України</p>	4	
	<p>Тема 7. Антропологічний склад сучасного населення України</p>	2	
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються за 5-бальною шкалою. Активна всестороння участь на занятті може оцінюватися у один додатковий бал.</p> <p>Допуск до підсумкового контролю, на основі якого ставиться залік, передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за лекційні і семінарські заняття, виконання всіх видів робіт: семінарських, індивідуальної роботи, де в сумі становить як мінімум 50 балів, а максимум 100 балів. Заборгованість ліквідується у часі консультативних годин викладача, відповідно до встановленого з ним графіка та форм відпрацювання, які носять індивідуальний для кожного студента характер.</p> <p>Отриманий підсумковий семестровий балз дисципліни складається з виставлених балів за семінарські заняття, індивідуальну роботу та контрольну підсумкову роботу.</p>		
<p>7. Політика курсу</p>			
<p>Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії, прес-конференції, захист кейсів ін. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізньєнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних</p>			

оцінок та подачі індивідуальних і лабораторних робіт – вівторок, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентіві (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

8. Рекомендована література

1. Алексеев В.П. Историческая антропология и этногенез. М., 1989.
2. Алексеев В.П. Историческая антропология. М., 1979.
3. Алексеев В.П. Остеометрия: Методика антропологических исследований. М., 1966.
4. Алексеев В.П. Становление человечества. М., 1984.
5. Алексеев В.П., Дебец Г.Ф. Краниометрия: Методика антропологических исследований. М., 1964.
6. Алексеева Т.И. Этногенез восточных славян по данным антропологии. М., 1973.
7. Гохман И.И. Население Украины в эпоху мезолита и неолита (антропологический очерк). М., 1966.
8. Данилова Е.И. Гематологическая типология и вопросы этногенеза украинского народа. К., 1971.
9. Дяченко В.Д. Антропологічний склад українського народу. К., 1965.
10. Зиневич Г.П. Очерки антропологии Украины. К., 1967.
11. Зубов А.А. Одонтология: Методика антропологических исследований. М., 1968.
12. Кондукторова Т.С. Антропология древнего населения Украины. К., 1972.
13. Кондукторова Т.С. Антропология населения Украины мезолита, неолита и эпохи бронзы. М., 1973.
14. Морфология человека. М., 1983.
15. Расы и общество. М., 1982.
16. Сегеда С.П. Антропологічний склад українського народу (спроба комплексного аналізу). *Народознавчі зошити*. 1998. Ч. 2. С. 113-128.
17. Сегеда С.П. Антропологічні погляди Федора Вовка й сучасна наука. *Наука і суспільство*. 1990. № 3.
18. Сегеда С.П. Антропология. К., 2001.
19. Франко А.Д., Франко О.Е. Федор Кондратьевич Вовк (Волков): Биографический очерк. *Советская этнография*. 1989. № 1.
20. Чебоксаров Н.Н., Чебоксарова И.А. Народы, расы, культуры. М., 1971.
21. Юрій М.Ф. Антропология. К., 2008.

Викладач

І.Т. Кочкін